

Юлія БУРЦЕВА,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки
Краматорського економіко-гуманітарного інституту

ВИКОРИСТАННЯ ГРУПОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСОБУ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Анотація

Стаття містить опис групових технологій, особливостей їхнього використання в умовах кредитно-модульної системи.

Аннотация

Статья содержит технологическое описание групповых технологий, описание особенностей их использования в условиях кредитно-модульной системы.

Annotation

The article contains technological description of group technologies, description of features of their use in the conditions of the credit-module system.

Постановка проблеми. Стратегія співпраці України з Європейським Союзом передбачає поступове впровадження європейських норм і освітніх стандартів, інтеграцію національної системи вищої освіти в Європейський освітній простір для підготовки професійно-компетентних фахівців

В умовах становлення нової освітньої парадигми мета викладача вищого навчального закладу полягає в тому, щоб забезпечити організацію такого навчального процесу студентів, в процесі якого будуть розвиватись їхні професійні здібності та особистісні якості, звільнятись їхні творчі здібності, та індивідуальність студента набула б свого розквіту. Професійна компетентність має сформуватися в процесі навчання і містити знання, вміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості, зосереджує увагу О.І. Пометун [2, 64]

Вирішенню цього завдання допомагає застосування групових тех-

нологій в освітньому процесі.

Сучасна професійна діяльність вчителя базується на його підготовці як високопрофесійного фахівця, який ознайомлений з сучасними світовими вимогами до навчально-виховного процесу, підготовлений до організації навчальної діяльності як педагогічної взаємодії, що спрямована на розвиток кожної особистості, її підготовку до розв'язання завдань життєтворчості.

Аналіз досліджень. У педагогіці та психології вищої школи безперервно досліджується професійно-педагогічна підготовка вчителя як компетентного, здатного до саморозвитку: підготовка вчителя до роботи в умовах нової структури і змісту освіти (Н.М.Бібік, О.Я.Савченко), загальні принципи організації педагогічного процесу та основні напрями конструювання змісту психолого-педагогічної підготовки, що забезпечують формування вчителя-дослідника, який перебуває у постійному пошуку ефективних і раціональних методів навчання і виховання (Л.О.Хомич), формування творчої особистості майбутнього вчителя (Н.В.Кічук, С.О.Сисоєва), організація професійного самовиховання майбутніх вчителів (О.Г.Кучерявий), формування етичної компетентності майбутніх вчителів (Л.Л.Хоружа) та ін. Відзначаючи важливі результати досліджень стосовно застосуванню групової навчальної діяльності в практиці на розвиток особистості маємо визначити, що ґрунтовних досліджень з предмету підготовки майбутнього вчителя до організації групової навчальної діяльності учнів не отримано.

Мета дослідження: узагальнити поняття групової технології навчання та організації групової навчальної діяльності, охарактеризувати особливості використання групових технологій навчання як засобу підвищення якості освітнього процесу в умовах кредитно-модульної системи. Показати як саме правильно організована і зрозуміла викладачам і студентам групова форма роботи, підвищуючи ефективність навчального процесу, впливає на розвиток всієї особистості студента.

Виклад основного матеріалу.

Більш детально розглянемо поняття «групове навчання» та «групові технології».

Слід зазначити, що групове навчання - це використання малих груп (3-7 чоловік) в освітньому процесі. Воно передбачає таку органі-

зацію діяльності, при якій учні тісно співпрацюють між собою, що впливає на розвиток їхнього мовлення, комунікативності, мислення, інтелекту і призводить до взаємного збагачення студентів. Головна умова успішної групової роботи полягає у тому, що безпосередня дія студентів здійснюється паритетно, на партнерській основі. Це створює комфортні умови у спілкуванні для всіх, забезпечує взаємоповагу між членами групи.

Використовуючи групові технології в освітньому процесі, викладач керує роботою через усні і письмові інструкції, які подаються до початку роботи. З викладачем немає прямого постійного контакту в процесі пізнання, який організовується членами групи самостійно. Таким чином групова форма роботи - це форма самостійної роботи студентів при безпосередній їх взаємодії між собою.

Групова робота, як правило, починається з фронтальної роботи усіх студентів, у ході якої викладач ставить конкретну проблему. Далі здійснюється поділ студентів на групи та розподіл завдань. З нашої точки зору в дидактичній точки зору, в дидактичному процесі вищого навчального закладу доречно використовувати групову роботу двох видів: єдину і диференційовану. При єдиній груповій роботі всі студентські групи виконують однакові завдання в рамках загальної теми, диференційована ж групова робота передбачає виконання групами різних завдань.

Слід відмітити, що виконання групової роботи вимагає від викладача знання деяких особливостей організації денної форми роботи.

Передусім слід уточнити інформацію, яка стосується складу студентської групи. Позитивний результат в навчанні досягається найбільш повно в гетерогенних групах, де учасники мають різні якостями та різним рівнем обізнаності з даної теми.

При формуванні груп необхідно враховувати і психологічне співпадіння студентів, їхні симпатії. Багато щоб викладач не брав участь у розподіленні по групам, а запропонував це зробити студентам, повідомивши їм, які критерії допоможуть зробити їхню роботу більш успішною.

Наступна практична проблема — внутрішньогруповий розпорядок роботи. Це пов'язано з вибором в групі керівника або відповідального, який розподіляє обов'язки між членами групи, керує обговоренням і ухваленням рішення. Вибір керівника є завданням самої

групи. Найкраща чисельність членів групи - 4 людини, що забезпечує повніший зв'язок між її членами.

Г.К.Селевко, один з фахівців в області освітніх технологій, виділяє наступні етапи технологічного процесу групової роботи:

I. Підготовка до виконання групового завдання.

1. Постановка пізнавального завдання (проблеми).
2. Інструктаж про послідовність роботи.
3. Роздача дидактичного матеріалу по групах.

II Групова робота.

4. Знайомство з матеріалом, планування роботи в групі.
- 5 Розподіл завдань усередині групи
6. Індивідуальне виконання завдання.
7. Обговорення індивідуальних результатів роботи в групі.

Обговорення загального завдання групою \зауваження, доповнення, уточнення і узагальнення/.

III. Підсумкова частина.

9. Повідомлення про результати роботи в групах.

10 Аналіз пізнавального завдання, рефлексія.

11. Загальний висновок викладача про групову роботу і досягнення кожної групи.

Досвід доводить, що якщо вступну частину узяти за одиницю часу, то групова робота повинна продовжуватися приблизно 6 одиниць, а підсумкова частина — 2.

Слід також підкреслити, що групова робота найбільш ефективна, якщо індивідуальний особистий пошук передує обміну ідеями, тобто груповому обговоренню.

Зупинимось тепер на нашому досвіді використання групової форми роботи на семінарських заняттях з педагогічних дисциплін. Так, однієї з головних цілей спецкурсу «Сучасні технології виховання» є осмислення студентами механізму дії на особу з метою якнайповнішого її розвитку і вдосконалення педагогічної інтуїції студентів. Це можливо при аналізі великого числа реальних педагогічних ситуацій. Тому такий вид роботи, як «вирішення завдань, з багатьма невідомими» присутній на кожному семінарському занятті і припускає вирішення численних проблем, які зв'язані, наприклад, з адаптацією дітей до умов дитячого оздоровчого табору або взаємодія дитини і його оточення.

Пошуки варіантів вирішення пропонованих проблем проходять в малих групах. Загальне завдання, обговорення проблемної ситуації, припускає тісну взаємодію її членів. Кожному членові групи необхідно запропонувати оптимальний, на його думку, спосіб рішення. Працюючи на принципах самоврядування і співпраці, група вибирає найбільш ефективний, на думку більшості, варіант. Потім представник, що делегується групою, озвучує вибраний спосіб вирішення проблеми, з яким (як найбільш конструктивним) погодилися всі.

Наступна група, перш ніж представити свою точку зору, «приймає» пропозицію першої групи, відтворюючи його у вільній формі, але із збереженням точного сенсу, а потім повідомляє свій варіант рішення. Виходить своєрідна «естафета» творчих варіантів вирішення проблеми.

Слід зазначити, що в процесі роботи від одного члена групи до іншого передається особова цінна думка. Кожен має право на власну точку зору і право на вільний самостійний вибір рішення. Знімається стан невпевненості студентів, що сприяє формуванню соціальних мотивів учення, в основі яких лежать прагнення до отримання бажаного статусу в середовищі колег і співпраці з однокурсниками

У кожного члена групи з'являється реальна можливість побачити поряд з собою людину в його індивідуальному прояві і прийняти його, оскільки спільна діяльність не дозволяє залишатися байдужим до інших членів групи. Вона примушує ставати на ті або інші позиції, що означає перегляд стосунків між членами групи в кращу сторону і сприяє розвитку навиків адекватної соціальної поведінки.

Диференційована групова робота на семінарських заняттях по педагогіці передбачає фронтальну постановку загальної проблеми, наприклад: «Зарубіжні системи освіти в кінці XX століття : загальне і особливе, тенденції розвитку». Далі слідує розподіл завдань по групах. Наприклад, дати характеристику систем шкільного утворення Німеччини, Франції, США, Японії, Великобританії, тобто кожній групі відводиться своя виняткова роль у вирішенні загальної проблеми.

Групова робота є індивідуальними виступами кожного члена групи поодиночці по поставленому питанню і колективне обговорення його змісту і логіки викладу. Таким чином, у груп встановлюються взаємні очікування і виникає відчуття відповідальності за виконання завдання. Фронтальна робота, наступна за груповою, є звітом спікерів груп

про виконану роботу. Зміст кожного звіту - це нова ціннісна інформація для учасників інших груп, що сприяє встановленню соціальних контактів між студентами в аудиторії. Від якості виконання завдання кожною групою залежить те, наскільки добре кожен студент окремо вирішить поставлену на початку заняття проблему.

Підсумкова відмітка кожного студента включає як загальний бал групи, отриманий за виступ спікера, так і індивідуальну відмітку за самостійну письмову роботу, що припускає узагальнення з проблеми семінарського заняття.

Проведення теоретичного аналізу основних дефініцій з проблеми дослідження також дало нам змогу узагальнити поняття „організація групової навчальної діяльності» і визначити його як взаємодію учнів та вчителя, яка направлена на стимуляцію й опосередковане керівництво навчальною діяльністю згідно з цілями навчання та відбувається у відповідному режимі - при об'єднанні учнів в малі навчальні групи -, що дозволяє забезпечити становлення кожного учня як суб'єкта навчання для успішного формування системи його знань та оволодіння досвідом репродуктивної або частково пошукової та творчої діяльності. Ефективне впровадження групової навчальної діяльності в навчально-виховний процес вимагає від педагога готовності до її організації.

Готовність майбутнього вчителя до професійної діяльності трактується вченими (А.Й.Папська, А.Ф.Линенко, О.М.Пехота та ін.) як особистісне утворення, що забезпечує внутрішні мотиви діяльності, педагогічну самосвідомість, педагогічні здібності, знання, вміння та навички, здатність до інтегрування знань, професійно значущі якості особистості. Воно включає особистісну складову (педагогічної самосвідомості, інтересу до діяльності, потреби в ній, мотивів діяльності) та процесуальну (педагогічні здібності, знання про предмет і способи діяльності, навички й уміння, професійно значущі якості) [1] і мобілізує особистість на включення у професійну діяльність. Готовність вчителя до педагогічної діяльності базується на психологічній, педагогічній і предметній підготовці, що передбачає насамперед сформованість особистісних якостей педагога (І.М.Шапошникова). Узагальнюючи підходи вчених до готовності як до результату професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя можна стверджувати, що готовність є цілісним стійким утворенням і, на думку

А.Ф.Линенка, О.М.Пехоти, С.О.Сисоевої та ін., має ряд позитивних якостей.

- ґрунтується на досвіді, легко актуалізується;
- є стійкою, не потребує постійно нового формування у зв'язку з непередбаченою педагогічною ситуацією;
- є динамічною, піддається розвитку і може досягати більш високих рівнів

Готовність вчителя до організації групової навчальної діяльності учнів виділяємо як частину професійної компетентності вчителя і певний стан, який виникає внаслідок інтеграції мотивів, установок, психологічних якостей, професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, досвіду з організації групової навчальної діяльності в багато-предметному середовищі.

Таким чином, можна відзначити різноманіття існування групових технологій і залежність їх вибору від цілей і змісту курсу, творчості викладача, особливостей студентів. Володіючи достатньо могутньою спонукальною силою, групові технології навчання здатні оптимізувати учбовий процес вищого навчального закладу, зробивши його ефективнішим і особово направленим.

Література:

1. Линенко А. Ф. Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності: Автореф. дис. доктора пед. наук. 13.00 04. - К.: 1996. - 44 с.

2. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті//Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. - К.: «К.І.С.», 2004. - 112 с.

3. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. - М.: Народное образование, 1998. - 256 с.

4 Чошанов М. Малая группа в учебном процессе //Директор школы. - 1999. - №4. - С. 65-72.